

Μελέτες αφιερωμένες στην
Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ.
Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

Mélanges offerts à Anna Anastassiades-Syméonides à l'occasion de sa retraite

Η **Ζωή Γαβριηλίδου** είναι Καθηγήτρια Θεωρητικής Γλωσσολογίας στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ. Αποφοίτησε το 1994 από το Τμήμα Φιλολογίας Α.Π.Θ. με ειδίκευση στη γλωσσολογία και απέκτησε τη διδακτορική της διατριβή το 1997 από το Πανεπιστήμιο Paris XIII. Έχει συγγράψει πέντε επιστημονικά βιβλία, ένα σχολικό εγχειρίδιο (Βιβλίο Γλώσσας Β Δημοτικού), έχει επιμεληθεί επιστημονικούς τόμους και πρακτικά συνεδρίων στην ελληνική, αγγλική και γαλλική, σειρά άρθρων σε επιστημονικά περιοδικά, ενώ υπήρξε μέλος της επιτροπής εμπειρογνομόνων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών στο δημοτικό και στο γυμνάσιο και Επιστημονική Υπεύθυνη ερευνητικών έργων ΕΣΠΑ.

Ιστοσελίδα: www.gavriilidou.gr

Η **Ανθή Ρεβυθιάδου** είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια (με γνωστικό αντικείμενο Φωνολογία) στο Τμήμα Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Α.Π.Θ. Σπούδασε ελληνική γλώσσα και φιλολογία στο ΑΠΘ (1989-1993) και έλαβε διδακτορικό δίπλωμα στη γλωσσολογία από το Πανεπιστήμιο του Leiden (Ολλανδία) το 1999. Το ίδιο έτος διεξήγαγε μεταδιδακτορική έρευνα στο Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης στο Άμχερστ, ενώ κατά το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001 δίδαξε στο Πανεπιστήμιο της Βοστόνης. Το διάστημα 2001-2009 υπήρξε μέλος ΔΕΠ στο Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Έχει δημοσιεύσει 3 βιβλία και 50 περίπου εργασίες σε διεθνή και ελληνικά επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους. Έχει οργανώσει έρευνες πεδίου για τις ελληνικές διαλέκτους και έχει συμμετάσχει σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα και επιστημονικά συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ιστοσελίδα: www.lit.auth.gr/node/89

Μελέτες αφιερωμένες στην
Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ.
Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδα

Mélanges offerts à
Anna Anastassiades-Syméonides
à l'occasion de sa retraite

Επιστημονική Επιμέλεια:

Ζωή Γαβριηλίδου

Ανθή Ρεβυθιάδου

Μελέτες αφιερωμένες στην Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ. Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, συλλογικό έργο
ISBN: 978-618-5040-57-4
Ιανουάριος 2014

Επιστημονική επιμέλεια: Ζωή Γαβριηλίδου
www.gavriilidou.gr
Ανθή Ρεβυθιάδου
www.lit.auth.gr/node/89
Έργο εξωφύλλου: «Προστασία», 2012 (δίπτυχο), 60x130 εκ.
Clara Fantini
www.clarafantini.com
Σελιδοποίηση: Ηρακλής Λαμπαδαρίου
www.lampadariou.eu

Σειρά: Γλώσσας Παράλληλοι: Θεωρία και διδακτικές προτάσεις
Επιστημονική υπεύθυνη σειράς: Ζωή Γαβριηλίδου, www.gavriilidou.gr

Εκδόσεις Σαΐτα
Αθανασίου Διάκου 42, 652 01, Καβάλα
Τ.: 2510 831856
Κ.: 6977 070729
e-mail: info@saitapublications.gr
website: www.saitapublications.gr

Σημείωση: οι γραμματοσειρές που χρησιμοποιήσαμε στο εξώφυλλο είναι προσφορά του Aka-Acid (www.aka-acid.com).

Άδεια Creative Commons
Αναφορά Δημιουργού – Μη Εμπορική χρήση
Όχι Παράγωγα έργα 3.0 Ελλάδα

Επιτρέπεται σε οποιονδήποτε αναγνώστη η αναπαραγωγή του έργου (ολική, μερική ή περιληπτική, με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο), η διανομή και η παρουσίαση στο κοινό υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις: αναφορά της πηγής προέλευσης, μη εμπορική χρήση του έργου. Επίσης, δεν μπορείτε να αλλοιώσετε, να τροποποιήσετε ή να δημιουργήσετε πάνω στο έργο αυτό.

Αναλυτικές πληροφορίες για τη συγκεκριμένη άδεια cc, μπορείτε να διαβάσετε στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/gr/>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΠΙΠΕΔΟ/ MORPHOLOGIE ET SES INTERFACES

WHEN EVALUATIVE MORPHOLOGY, PLURACTIONALITY AND ASPECT GET TANGLED UP: A CASE STUDY OF FRENCH SUFFIXED VERBS	16
<i>DANY AMIOT (UNIVERSITÉ DE LILLE 3 – STL UMR 6381 DU CNRS)</i>	
<i>DEJAN STOSIC (UNIVERSITÉ D'ARTOIS – GRAMMATICA EA 4521)</i>	
ΛΕΞΕΙΣ ΜΕ ΑΝΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΜΕ ΑΝΤΙ-	34
<i>ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΥΘΥΜΙΟΥ (ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ)</i>	
SUR LE STATUT THÉORIQUE DES SUBORDONNANTS	50
<i>GASTON GROSS (UNIVERSITÉ PARIS 13-CNRS)</i>	
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΑΦΗ ΓΛΩΣΣΩΝ: ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΓΚΡΙΚΟ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ	74
<i>ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΡΑΛΛΗ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ)</i>	
ΕΠΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΛΕΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ: ΜΟΡΦΟΦΩΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΔΟΜΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ	93
<i>ΑΝΘΗ ΡΕΒΥΘΙΑΔΟΥ (ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ)</i>	

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑ/ LEXICOLOGIE

ÉTUDE CONTRASTIVE DES MÉTAPHORES CONCEPTUELLES EN GREC, EN FRANÇAIS ET EN ESPAGNOL: LE CAS DES AFFECTS	112
<i>GAVRIILIDOU ZOÉ (UNIVERSITÉ DÉMOCRITE DE THRACE)</i>	
<i>BLANCO XAVIER (UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA)</i>	
<i>BUVET PIERRE-ANDRÉ (UNIVERSITÉ PARIS XIII)</i>	
DÉCRIRE LE LEXIQUE EN DIACHRONIE: PROBLÈMES THÉORIQUES ET METHODOLOGIQUES	127
<i>GÉRARD PETIT (UNIVERSITÉ DE PARIS OUEST, LDI, UNIVERSITÉ DE PARIS 13)</i>	
QUELQUES REMARQUES SUR BÂTON(S), BRIQUE(S), PATATE(S) ET AUTRES « GRAND(S) FORMAT(S) »	152
<i>MIREILLE PIOT (UNIVERSITÉ GRENOBLE ALPES, RARE)</i>	
DÉCRIRE L'ÉTAT PSYCHOLOGIQUE DE <PEUR>	165
<i>FREIDERIKOS VALETOPOULOS (UNIVERSITÉ DE POITIERS – FoRELL EA 3816)</i>	
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΞΙΚΟΠΟΙΗΣΗ: ΑΝΑΨΗΛΑΦΩΝΤΑΣ ΜΙΑ ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΗ ΣΧΕΣΗ	179
<i>ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΕΙΛΑ-ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ)</i>	

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ/ LINGUISTIQUE INFORMATIQUE

FLEXION DES NOMS COMPOSÉS: PRINCIPES DE CODAGE	196
<i>MICHEL MATHIEU-COLAS (LDI, UMR 7187, UNIVERSITÉ PARIS 13 – CNRS)</i>	
ΓΙΑ ΜΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	211
<i>ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΓΟΥΤΣΟΣ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ)</i>	

L'ÉVOLUTION DES DICTIONNAIRES ÉLECTRONIQUES	232
<i>TITA KYRIACOPOULOU & CLAUDE MARTINEAU (LIGM, UNIVERSITE PARIS-EST, LTT)</i>	
Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΩΣ ΔΕΥΤΕΡΗ/ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ	246
<i>ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ & ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΑΝΤΟΣ (ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ)</i>	

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ - ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ/ DIDACTIQUE DU GREC

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ.....	266
<i>ΑΡΓΥΡΗΣ ΑΡΧΑΚΗΣ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ)</i>	
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ: ΣΧΟΛΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ, ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΧΡΗΣΗ.....	279
<i>ΆΝΝΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ)</i>	
L'INDICE ORTHOGRAPHIQUE DANS L'ACCÈS LEXICAL BILINGUE:	
UNE ÉTUDE SUR LES COÛTS DE CHANGEMENT DE CODE GREC-FRANÇAIS	297
<i>MADELEINE VOGA (DÉPARTEMENT D'ÉTUDES NÉOHELLÉNIQUES, UNIVERSITÉ PAUL-VALÉRY MONTPELLIER III)</i>	

Η διδακτική αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων μαθητών στην ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα*

Δέσποινα Παπαδοπούλου & Αλέξανδρος Τάντος
(Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Περίληψη

Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζουμε το *Ελληνικό Σώμα Κειμένων Μαθητών* (ΕΣΚΕΙΜΑΘ), το οποίο αποτελείται από γραπτές παραγωγές αλλόφωνων μαθητών και προτείνουμε τρόπους αξιοποίησής του στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας. Ειδικότερα, περιγράφουμε τη μεθοδολογία κατάρτισης του σώματος κειμένων, καθώς και το πλαίσιο επισημείωσης των λαθών. Επίσης, αναφερόμαστε στη γλωσσοδιδακτική προσέγγιση μάθηση μέσω δεδομένων, η οποία ενσωματώνει τα σώματα κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία και παραθέτουμε ενδεικτικές γλωσσοδιδακτικές δραστηριότητες για τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή. Στόχος αυτών των δραστηριοτήτων είναι η ανάπτυξη των ανευρετικών δεξιοτήτων κατά τη γλωσσική μάθηση αλλά και της επίγνωσης ως προς τη μορφή και τη χρήση των γλωσσικών τύπων.

Λέξεις κλειδιά: σώματα κειμένων μαθητών, επισημείωση, μάθηση μέσω δεδομένων

1. Εισαγωγή

Τα Σώματα Κειμένων (ΣΚ) μαθητών είναι εξειδικευμένα ΣΚ, τα οποία αποτελούνται από ηλεκτρονικά αρχεία και καταγράφουν γραπτές ή/και προφορικές παραγωγές των μαθητών μιας γλώσσας ως δεύτερης (Leech 1998). Τα αρχεία αυτά μπορούν να συλλεχθούν από διάφορες πηγές, όπως εργασίες μαθητών, συνεντεύξεις ή βιντεοσκοπήσεις, οι οποίες συντελούνται συνήθως κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Γενικότερα, πέρα από τα ΣΚ, τα οποία περιγράφουν την κύρια ποικιλία μια γλώσσας, υπάρχουν και τα εξειδικευμένα, τα οποία στοχεύουν στην καταγραφή μιας ποικιλίας της γλώσσας, όπως τα ΣΚ μαθητών, και διακρίνονται σε *επισημειωμένα* και *μη επισημειωμένα*. Τα επισημειωμένα ΣΚ περιλαμβάνουν ειδικότερη πληροφορία πάνω στον καταγεγραμμένο λόγο, συνήθως γραμματικού χαρακτήρα, όπως τα μέρη του λόγου, ή πληροφορία σχετική με τα λάθη των

* Το ΕΣΚΕΙΜΑΘ έχει παραχθεί στο πλαίσιο της Δράσης «Υποστήριξη της λειτουργίας των Τάξεων Υποδοχής» του προγράμματος «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών» που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων, Πολιτισμού & Αθλητισμού (ΕΣΠΑ 2007-2013).

μαθητών στην περίπτωση των εξειδικευμένων ΣΚ μαθητών, ενώ τα μη επισημειωμένα ΣΚ δεν περιλαμβάνουν κανενός είδους επιπρόσθετη πληροφορία.

Μη επισημειωμένα σώματα κειμένων στη δεύτερη γλώσσα έχουν ευρέως χρησιμοποιηθεί στη γλωσσική διδασκαλία καθώς, από τη μια πλευρά βοηθούν τον εκπαιδευτικό να βρει κατάλληλα παραδείγματα, ενώ από την άλλη δίνουν τη δυνατότητα στον σπουδαστή να έρθει σε επαφή με αυθεντικό λόγο (Johns 1986, 1991, 1994, Taylor, Leech & Fligelstone 1991, Hanson-Smith 1993, Stevens 1995, Aston 1996, Qiao & Sussex 1996, Cobb 1997). Επιπλέον, τα σώματα κειμένων προσφέρουν δείγματα αυθεντικού λόγου και παρουσιάζουν τις εκφάνσεις της γλωσσικής χρήσης απαλλαγμένες από τους όποιους ρυθμιστικούς και υποκειμενικούς περιορισμούς (O'Keeffe, McCarthy, and Carter 2007: 21). Η γλωσσοδιδασκτική προσέγγιση *μάθηση μέσω δεδομένων* (ΜΜΔ) βασίστηκε ουσιαστικά στην αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων (Johns 1986, 1991, 1994). Σύμφωνα με τη ΜΜΔ, η γλωσσική διδασκαλία πραγματοποιείται με επαγωγικό τρόπο και μέσω ανευρετικών διαδικασιών. Ο σπουδαστής ανακαλύπτει τους συμφραστικούς πίνακες που συντελούν στην αφομοίωση των μοτίβων γλωσσικής χρήσης, ενώ οι γραμματικοί κανόνες κατακτώνται καθώς ο σπουδαστής διερευνά το σώμα κειμένων με ή χωρίς την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.

Αν και στη γλωσσική διδασκαλία έχουν αξιοποιηθεί κυρίως μη επισημειωμένα ΣΚ, τα επισημειωμένα ΣΚ μαθητών, παρέχουν μια σειρά σημαντικών πλεονεκτημάτων τα οποία θα έπρεπε να αξιοποιηθούν και να ενταχθούν στο γλωσσικό μάθημα. Έτσι, τα επισημειωμένα ΣΚ προσφέρουν τη δυνατότητα λεπτομερέστερης μελέτης και ανάλυσης των δεδομένων για τον εκπαιδευτικό με βάση ποσοτικές αναλύσεις των επισημειωμένων πληροφοριών, λ.χ. συχνότητες και συσχετίσεις λαθών, καλύτερη πλοήγηση στα δεδομένα με γλωσσικά κριτήρια για εκπαιδευτικούς και μαθητές με σύνθετες κι εξειδικευμένες αναζητήσεις, ενώ το πιο κρίσιμο είναι ότι προσφέρουν μια καλύτερη εικόνα για το επίπεδο γλωσσομάθειας του μαθητή.

Στην επόμενη ενότητα θα παρουσιάσουμε τη μεθοδολογία κατασκευής καθώς και το πλαίσιο επισημείωσης του ΕΣΚΕΙΜΑΘ. Στην τρίτη ενότητα θα αναφερθούμε σε τρόπους διδακτικής αξιοποίησης των σωμάτων κειμένων (μαθητών) στη γλωσσική διδασκαλία, που μπορούν άμεσα να εφαρμοστούν μέσω του ΕΣΚΕΙΜΑΘ, ενώ στην τελευταία ενότητα δίνονται προτάσεις για μελλοντική αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων (μαθητών) στη γλωσσική μάθηση και διδασκαλία.

2. ΕΣΚΕΙΜΑΘ: Μεθοδολογία και πλαίσιο επισημείωσης

Στην Ελληνική έχουν γίνει ελάχιστες προσπάθειες κατάρτισης επισημειωμένων ΣΚ μαθητών. Συγκεκριμένα, ένα πρώτο επισημειωμένο ΣΚ μαθητών έχει δημιουργηθεί από τον Τζιμώκα (2010) και αποτελείται από 65.000 λέξεις και 291 κείμενα. Ωστόσο, το συγκεκριμένο ΣΚ έχει υιοθετήσει ένα πολύπλοκο πλαίσιο επισημείωσης το οποίο, ενώ είναι λεπτομερές και χρήσιμο για ερευνητικούς σκοπούς, καθιστά τη διδακτική του αξιοποίηση δύσκολη.

Το ΕΣΚΕΙΜΑΘ επιχειρεί να συνδυάσει την ερευνητική και τη διδακτική διάσταση στα ΣΚ μαθητών και στην κατεύθυνση αυτή ακολουθεί ένα πιο ευέλικτο και προσβάσιμο πλαίσιο επισημείωσης μέσα σε ένα φιλικό προς τον χρήστη περιβάλλον. Το ΕΣΚΕΙΜΑΘ υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της δράσης «Υποστήριξη της λειτουργίας των Τάξεων Υποδοχής» του προγράμματος «Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών». Στην παρούσα φάση, το ΕΣΚΕΙΜΑΘ αποτελείται από περίπου 500 κείμενα και συνολικά 33.000 λέξεις. Τα κείμενα παράχθηκαν από μαθητές που φοιτούν σε Τάξεις Υποδοχής της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και είναι ηλικίας 7 έως 15 ετών. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται η κατανομή των μαθητών ανά περιφέρεια και βαθμίδα εκπαίδευσης:

Περιφέρεια	Βαθμίδα	Σχολεία (N=25)	Συμμετέχοντες (N=329)
Αττική	Πρωτοβάθμια	4	21
	Δευτεροβάθμια	0	0
Κεντρική Μακεδονία	Πρωτοβάθμια	3	98
	Δευτεροβάθμια	2	53
Δυτική Μακεδονία	Πρωτοβάθμια	1	10
	Δευτεροβάθμια	0	0
Ήπειρος	Πρωτοβάθμια	2	14
	Δευτεροβάθμια	2	27
Θεσσαλία	Πρωτοβάθμια	4	45
	Δευτεροβάθμια	2	24
Νησιά Ιονίου	Πρωτοβάθμια	1	6
	Δευτεροβάθμια	0	0
Κρήτη	Πρωτοβάθμια	4	31
	Δευτεροβάθμια	0	0

Πίνακας 1: Κατανομή μαθητών ανά περιφέρεια και βαθμίδα εκπαίδευσης

Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 1, οι γραπτές παραγωγές προέρχονται από 329 μαθητές, οι οποίοι φοιτούν σε Τάξεις Υποδοχής 25 σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε επτά περιφέρειες της Ελλάδας. Η κατανομή των μαθητών ως προς το φύλο ήταν σχεδόν ισόποση, ενώ υπερτερεί η ηλικιακή ομάδα των 8-12 ετών, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2:

Φύλο		Ηλικία			
Αγόρια (N= 211, 64%)	Κορίτσια (N=118, 36%)	6-8 ετών (N=111, 34%)	8-12 ετών (N=118, 36%)	12-15 ετών (N=73, 22%)	15-19 ετών (N=27, 8%)

Πίνακας 2: Κατανομή μαθητών ως προς το φύλο και την ηλικία

Οι μητρικές γλώσσες των μαθητών είναι ποικίλες, αλλά υπερέχουν η Αλβανική η Ρωσική, η Γεωργιανή, η Βουλγάρικη και η Ρουμανική.

Οι γραπτές παραγωγές που απαρτίζουν το ΕΣΚΕΙΜΑΘ ανήκουν στο κειμενικό είδος της αφήγησης κι έχουν παραχθεί στο πλαίσιο της παραγωγής γραπτού λόγου του διαγνωστικού τεστ «Ας μιλήσουμε Ελληνικά I, II και III» (Αναστασιάδη κ.ά. 2011). Τα κείμενα επισημειώθηκαν από μια ομάδα έξι γλωσσολόγων ως προς το είδος του λάθους, ενώ ένα τμήμα του ΕΣΚΕΙΜΑΘ έχει επισημειωθεί και ως προς τα μέρη του λόγου. Επιπλέον, το ΕΣΚΕΙΜΑΘ περιλαμβάνει πλούσια μεταδεδομένα,² δηλαδή πληροφορίες, όπως η μητρική γλώσσα, η ηλικία, ο χρόνος παραμονής και πρώτης επαφής με την Ελληνική, το επίπεδο γλωσσομάθειας των γονέων, μεταξύ άλλων. Οι πληροφορίες αυτές κρίνονται πολύτιμες για την περαιτέρω ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των δεδομένων, καθώς τα είδη των λαθών και η μεταπληροφορία σχετικά με τον ομιλητή μπορούν να οδηγήσουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τη συσχέτιση των διαφόρων παραμέτρων που επηρεάζουν το επίπεδο γλωσσομάθειάς του.

Το ΕΣΚΕΙΜΑΘ ακολούθησε τις αρχές δημιουργίας και κατάρτισης σύγχρονων σωμάτων κειμένων μαθητών για άλλες γλώσσες, ενώ υιοθέτησε μια σειρά καινοτομιών από το γενικότερο πεδίο της γλωσσολογίας σωμάτων κειμένων τόσο ως προς το πλαίσιο επισημείωσης όσο και ως προς τα επίπεδα επισημείωσης. Αυτές οι καινοτομίες το καθιστούν μοναδικό στο είδος του για την Ελληνική αλλά και ένα από τα ελάχιστα διεθνώς που συνδυάζουν: (α) πληρότητα στην περιγραφή λαθών και γραμματικών

² Οι πληροφορίες αυτές συλλέχθηκαν με τη βοήθεια ενός ερωτηματολογίου που συμπλήρωσαν οι μαθητές που συμμετείχαν στο τεστ γλωσσομάθειας.

χαρακτηριστικών της γλώσσας του μαθητή και (β) ευελιξία στη χρήση του είτε από ερευνητές της γλώσσας είτε από εκπαιδευτικούς της Ελληνικής ως δεύτερης.

Για την κατάρτιση του ΕΣΚΕΙΜΑΘ, αρχικά συλλέχθηκαν και ψηφιοποιήθηκαν οι γραπτές παραγωγές των μαθητών σε αρχεία με τη μορφή .txt. Η ψηφιοποίηση των γραπτών παραγωγών κάθε κειμένου ελέγχθηκε από τουλάχιστον δύο μέλη της ομάδας επισημειωτών για να αποφευχθούν παρεκκλίσεις από το πρωτότυπο κείμενο του μαθητή.

Στο επόμενο στάδιο για την κατάρτιση του ΕΣΚΕΙΜΑΘ, δημιουργήθηκε το πλαίσιο επισημείωσης των λαθών. Η συμφωνία για τις κατηγορίες λαθών και την ιεράρχησή τους σε ένα κοινό πλαίσιο είναι μια περίπλοκη διαδικασία που στοχεύει στην καλύτερη περιγραφή της γλώσσας των μαθητών και των γραμματικών ή/και επικοινωνιακών λαθών της. Κύριарχο ρόλο για την κατάρτιση του πλαισίου επισημείωσης διαδραμάτισε η όσο το δυνατόν πιο ευκρινής διαφοροποίηση των κατηγοριών λαθών του πλαισίου επισημείωσης ως περιγραφικές, και η αποφυγή πιθανών κατηγοριών λαθών που παραπέμπουν σε ερμηνεία της πηγής του λάθους των μαθητών. Ο λόγος γι' αυτή τη διαφοροποίηση έγκειται στην αμφίσημη ή πολύσημη ερμηνεία της πηγής των περισσότερων λαθών, γεγονός που δυσκολεύει την απρόσκοπτη κι αντικειμενική εξέταση της γλώσσας των μαθητών πέρα κι έξω από την ερμηνεία των λαθών από την ομάδα επισημειωτών. Για παράδειγμα, το λάθος στο (1) μπορεί να αφορά (α) είτε την απόδοση γένους του ουσιαστικού δέντρο και, επομένως, να εκλαμβάνεται ως θηλυκό, (β) είτε τη συμφωνία του άρθρου και του ουσιαστικού ως προς το γένος ή ως προς τον αριθμό. Σε τέτοιες περιπτώσεις το λάθος επισημειώθηκε και με τις τρεις δυνατότητες.

(1) *μία δέντρα

Η πλατφόρμα επισημείωσης για το ΕΣΚΕΙΜΑΘ είναι το UAM Corpus Tool (O'Donnell 2009, O'Donnell et al. 2009). Το UAM Corpus Tool έχει ήδη χρησιμοποιηθεί για την επισημείωση μιας σειράς σωμάτων κειμένων για πολλές γλώσσες καθώς προσφέρει δύο σημαντικά πλεονεκτήματα τόσο όσον αφορά την επισημείωση όσο και τη χρήση του ΕΣΚΕΙΜΑΘ. Συγκεκριμένα, διαθέτει ένα λειτουργικό και φιλικό περιβάλλον χρήσης αφενός για τον επισημειωτή, καθώς η επισημείωση υλοποιείται με ένα απλό μαρκάρισμα λέξεων ή ολόκληρων τεμαχίων ανάλογα με την εκάστοτε ανάγκη, και αφετέρου για τον τελικό χρήστη, εκπαιδευτικό ή μαθητή, αφού η πλοήγηση στο ΕΣΚΕΙΜΑΘ γίνεται εύκολα με τη χρήση του ποντικιού. Επίσης, περιλαμβάνει μια σειρά χρήσιμων και συνδυαστικών επιλογών αναζήτησης των λαθών.

Το πλαίσιο επισημείωσης λαθών του ΕΣΚΕΙΜΑΘ υιοθετεί τη μεθοδολογία που προτείνουν οι Dulay, Burt & Krashen (1982) και διαχωρίζει τα λάθη σε δύο κύριες κατηγορίες: (α) γλωσσικά λάθη που αφορούν το γλωσσικό φαινόμενο, π.χ. άρθρα, κλιτικά, χρόνος, όψη και (β) τρόπος πραγμάτωσης λάθους, δηλαδή παράλειψη, προσθήκη ή αντικατάσταση ενός γλωσσικού τύπου. Η ταξινόμια των λαθών του ΕΣΚΕΙΜΑΘ ενσωματώνει αυτό το διαχωρισμό και ιεραρχεί αρχικά τα λάθη σε ένα τομέα λαθών και στη συνέχεια τα εντάσσει σε ειδικότερες κατηγορίες (βλ. Παράρτημα), ακολουθώντας τα διεθνή πρότυπα κατάρτισης παισίων επισημείωσης σε ΣΚ μαθητών (Granger 1998).

Συγκεκριμένα, το πιο γενικό επίπεδο περιγραφής ενός λάθους (τομέας λαθών) ομαδοποιεί είδη λαθών μιας κοινής γλωσσικής/γραμματικής κατηγορίας. Εντούτοις, ο τομέας λαθών του παισίου επισημείωσης δεν αντιστοιχεί απευθείας στα επίπεδα ανάλυσης λόγου, φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία, όπως συμβαίνει σε άλλα ΣΚ μαθητών. Αντίθετα, οι τομείς περιλαμβάνουν λάθη:

- ορθογραφικά, όταν η παραγωγή του μαθητή παρεκκλίνει από τη γραφηματική απόδοση της λέξης,
- τονικά, όταν ο τονισμός είναι λανθασμένος,
- γραφηματικά, όταν η παραγωγή του μαθητή παρεκκλίνει από τη μορφοφωνολογική αναπαράσταση της λέξης,
- στη συμφωνία, όταν υπάρχει λανθασμένη συμφωνία ανάμεσα σε δύο όρους, π.χ. άρθρο – ουσιαστικό, επίθετο – ουσιαστικό, αντωνυμικό – αντικείμενο αναφοράς,
- στα άρθρα, όταν παρατηρείται λανθασμένη χρήση ενός άρθρου,
- στα κλιτικά, όταν παρατηρείται λανθασμένη χρήση ενός κλιτικού,
- στους συμπληρωματικούς δείκτες, όταν παρατηρείται λανθασμένη χρήση ενός συμπληρωματικού δείκτη,
- στο γένος, όταν η απόδοση του γένους ενός ουσιαστικού είναι λανθασμένη,
- στον χρόνο, όταν η χρονική βαθμίδα του ρήματος αναπαρίσταται με μόρφημα που αντιπροσωπεύει άλλη χρονική βαθμίδα,
- στην όψη, όταν η ρηματική όψη κωδικοποιείται λανθασμένα,
- στη φωνή, όταν η μορφολογική κωδικοποίηση της φωνής είναι λανθασμένη,
- στη σειρά των όρων,
- λεξικά, όταν παρατηρούνται λάθη στη χρήση λέξεων,
- κειμενικά, περιπτώσεις που αφορούν τη συνοχή και τη συνεκτικότητα του κειμένου, καθώς και τη χρήση των συνδέσμων,
- στη στίξη,
- στο τελικό -v.

Επομένως, οι τομείς λάθους καθορίστηκαν με βάση τις γραμματικές και όχι αποκλειστικά τις λεξικές κατηγορίες, ώστε το πλαίσιο επισημείωσης να γίνει όσο το δυνατόν πιο ευέλικτο και οικονομικό, ενώ προστέθηκαν και τομείς που δεν ήταν δυνατόν να αναπαρασταθούν διαφορετικά, π.χ. ορθογραφία, στίξη κ.ά.

Ενδεικτικά, θα παρουσιάσουμε παραδείγματα από δύο συχνά εμφανιζόμενους τομείς λαθών, των γραφηματικών (ΓΡΑΦ) και των λαθών ως προς την όψη (ΟΨΗ). Τα παραδείγματα (2α) και (2β) αποτελούν περιπτώσεις γραφηματικών λαθών, σκαθώς οι γραπτές παραγωγές των παιδιών, *πιλί* και *εγρομι*, είναι αναντίστοιχες με τη φωνολογική αναπαράσταση των λέξεων της Ελληνικής και το λάθος έγκειται στα λεξικά μορφήματα των λέξεων. Αντίθετα, στο (3) η αναντιστοιχία της παραγωγής του μαθητή με τον τύπο -σ στόχο εντοπίζεται στο κλιτικό μόρφημα:

- (2) α. *πιλ-ί* → *πουλ-ί*
β. *εγρομ-ι* → *εκδρομ-ή*

- (3) ήθελε να τους *φα* → ήθελε να τους *φάει*

Τα λάθη στον τομέα ΟΨΗ σχετίζονται με τη γραμματική όψη, όπως αυτή κωδικοποιείται μορφολογικά στο ρήμα, κι αποτελούν την πηγή ενός μεγάλου αριθμού λαθών. Αυτά τα λάθη υποκατηγοριοποιούνται σε λάθη (α) χρήσης της συνοπτικής όψης αντί της σωστής μη συνοπτικής, ΣΥΝ, όπως στο (4α), και (β) χρήσης μη συνοπτικής όψης αντί συνοπτικής, όπως στο (4β):

- (4) α. ...αρχίσαμε να *παίζουμε...
β. ..εκεί πήγαμε και *πέζαμε...

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι, επειδή το ΕΣΚΕΙΜΑΘ βρίσκεται ακόμη υπό εξέλιξη και δεν έχει ολοκληρωθεί η συγκρότησή του, το πλαίσιο επισημείωσης ενδέχεται να υποστεί κάποιες τελευταίες αλλαγές και προσθήκες.

Στην επόμενη ενότητα, θα αναφερθούμε σε τρόπους διδακτικής αξιοποίησης των σωμάτων κειμένων, με έμφαση στα σώματα μαθητών, δίνοντας μερικά παραδείγματα και από το ΕΣΚΕΙΜΑΘ.

3. Γλωσσοδιδασκτική αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων

Η εφαρμογή των σωμάτων κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία μπορεί να είναι είτε έμμεση είτε άμεση. Η έμμεση εφαρμογή συμβάλλει στο τι και πότε θα διδαχθεί και αφορά τη συγγραφή διδακτικών εγχειριδίων και αναλυτικών προγραμμάτων με βάση τα σώματα κειμένων, ενώ η άμεση εφαρμογή επικουρεί τη διδακτική διαδικασία αυτή καθεαυτή (Fligelstone 1993: 98) και εμπεριέχει την πρόσβαση στα σώματα κειμένων τόσο από τους εκπαιδευτικούς όσο και από τους σπουδαστές (Roemer 2008: 113-114). Στο παρόν άρθρο θα εστιάσουμε στην άμεση εφαρμογή των σωμάτων κειμένων στη διδασκαλία της δεύτερης γλώσσας.³ Η άμεση χρήση των σωμάτων κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία αποσκοπεί στην αυτόνομη μάθηση, με την έννοια ότι ο σπουδαστής ανακαλύπτει τη γλωσσική χρήση (Bernardini 2002: 165) και μετατρέπεται σε ερευνητή ή, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Johns (1997: 101), σε Σέρλοκ Χολμς. Μια γλωσσοδιδασκτική προσέγγιση που αξιοποιεί τα σώματα κειμένων στη διδασκαλία είναι η ΜΜΔ, η οποία αποσκοπεί στον εμπλουτισμό του μαθησιακού περιβάλλοντος με τη χρήση δραστηριοτήτων βασισμένων στα σώματα κειμένων και στους συμφραστικούς πίνακες (Aston 1997: 51). Η αξιοποίηση αυτή περιλαμβάνει αφενός τα ίδια τα εργαλεία των σωμάτων κειμένων, δηλαδή τις συλλογές των κειμένων και τα λογισμικά για την πρόσβαση σε αυτά, και αφετέρου τις μεθόδους των σωμάτων κειμένων, δηλαδή τις αναλυτικές τεχνικές που απαιτούνται όταν δουλεύουμε με αυτά (Roemer 2008: 113). Ειδικότερα, η ΜΜΔ υιοθετεί την άμεση αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία και προβάλλει την ανευρετική και βιωματική διάσταση αυτής της προσέγγισης (βλ. και Kettemann 1995, Bernardini 2000).

Τα σώματα κειμένων είναι βοηθητικά για τους εκπαιδευτικούς, καθώς προσφέρουν πληθώρα δεδομένων αυθεντικού λόγου και μπορούν να αποτελέσουν μια επιπλέον πηγή πληροφόρησης σε σχέση με τη γραμματικότητα αλλά και τη χρήση κάποιων δομών. Εξάλλου, τα σώματα κειμένων δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό αφενός να εκθέτει τους σπουδαστές σε ένα μαθησιακό περιβάλλον πλούσιο σε γλωσσικά δεδομένα, και αφετέρου να κατασκευάζει εξειδικευμένες γραμματικές ή λεξιλογικές δραστηριότητες κατάλληλες για το γλωσσικό επίπεδο και τις ανάγκες των σπουδαστών του (Roemer 2008: 120). Επιπλέον, τα σώματα κειμένων συμβάλλουν στην έκθεση των μαθητών στη γλωσσική ποικιλία και, επομένως, συντελούν στην απομυθοποίηση της νόρμας καθώς και στην επίγνωση ότι η χρήση των γλωσσικών τύπων εξαρτάται και από παράγοντες, όπως το κειμενικό είδος και οι κοινωνικές μεταβλητές.

³ Για την έμμεση αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία βλ. Roemer (2008) και επιπλέον παραπομπές εκεί.

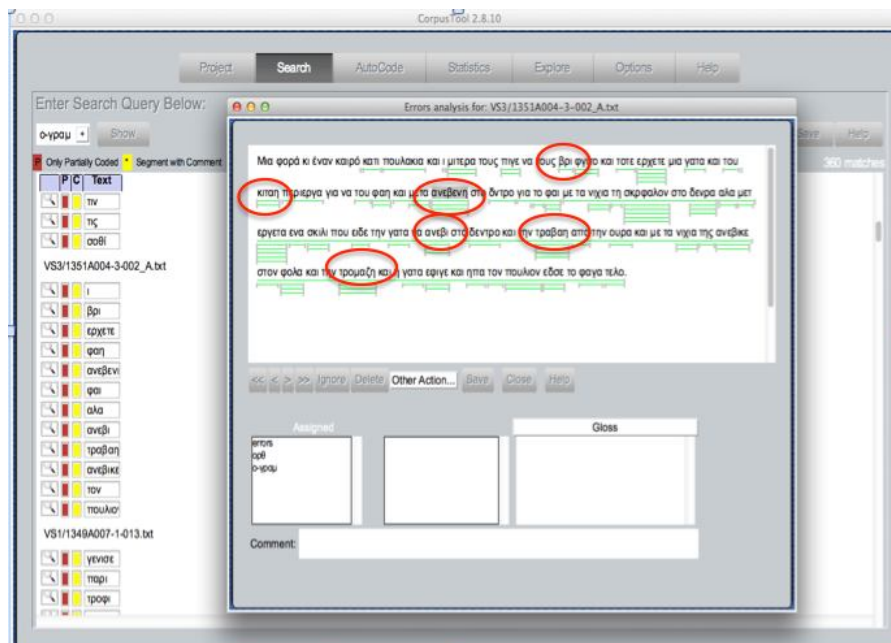
Η αξιοποίηση σωμάτων κειμένων μαθητών μπορεί επίσης να αποβεί αποδοτική στη γλωσσική διδασκαλία ως προς την ενίσχυση της γλωσσικής επίγνωσης των σπουδαστών. Για παράδειγμα, η παράλληλη χρήση και σύγκριση σωμάτων κειμένων μαθητών και φυσικών ομιλητών οδηγεί τους σπουδαστές στην αναγνώριση των λαθών μέσω ανευρετικών διαδικασιών, οι οποίες υποβοηθούν την εσωτερίκευση των γλωσσικών κανόνων και λειτουργιών και ενισχύουν τη γλωσσική ενσυναίσθηση.

Ο πιο γνωστός τύπος δραστηριότητας που έχει βασιστεί στα σώματα κειμένων (μαθητών) είναι η αξιοποίηση των συμφραστικών πινάκων, οι οποίες καθιστούν «το αόρατο ορατό» (Tribble & Jones 1990: 11). Πιο συγκεκριμένα, οι συμφραστικοί πίνακες βοηθούν τους μαθητές να εστιάσουν στο υπό εξέταση γλωσσικό φαινόμενο, το οποίο παρουσιάζεται στο κέντρο της σελίδας. Για παράδειγμα, ένα είδος δραστηριότητας που έχει ευρέως χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο της ΜΜΔ είναι η συγκρότηση συμφραστικών πινάκων για ζευγάρια λέξεων που είναι συνώνυμες αλλά με διαφορετικές χρήσεις, όπως είναι τα ρήματα *savoir* 'ξέρω' και *connaître* 'γνωρίζω' στη γαλλική. Η εύρεση των συμφραστικών πινάκων γι' αυτά τα δύο ρήματα μέσα σε σώματα κειμένων από τον ίδιο τον σπουδαστή οδηγεί στην ανακάλυψη των διαφορετικών χρήσεων και των διαφορετικών συνταγματικών σχέσεων τους (Chambers 2005). Επιπλέον, οι συμφραστικοί πίνακες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για να επισημάνει ο μαθητής τι γλωσσικά στοιχεία συνεμφανίζονται με τη συγκεκριμένη λέξη είτε στα δεξιά είτε στα αριστερά της.

Ένα άλλο πλεονέκτημα των σωμάτων κειμένων (μαθητών) στη γλωσσική διδασκαλία είναι ότι οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να εντοπίσουν τις παγιωμένες φράσεις (chunks), όπως *δεν ξέρω, τι να πω κ.ά.*, και να ανακαλύψουν τόσο τη μορφοσυντακτική τους δομή όσο και την πραγματολογική τους λειτουργία (O'Keeffe, McCarthy & Carter 2007: 71).

Τα επισημειωμένα σώματα κειμένων μαθητών, ειδικότερα, αποτελούν μια πολύτιμη πηγή πληροφόρησης για τους τύπους των λαθών των μαθητών και, επομένως, για το επίπεδο γλωσσομάθειας τους και τη φύση της διαγλώσσας τους. Συνεπώς, μπορούν να βοηθήσουν τον εκπαιδευτικό να επιλέξει τις κατάλληλες γλωσσικές δραστηριότητες. Τα σώματα αυτά ενδείκνυνται για διδακτική αξιοποίηση μέσα στην τάξη, καθώς ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρουσιάσει στους μαθητές σωστές και λανθασμένες χρήσεις από ένα γλωσσικό φαινόμενο, με στόχο οι μαθητές να τις συγκρίνουν, να επισημάνουν το λάθος και να ανακαλύψουν τον αντίστοιχο κανόνα. Χρησιμοποιώντας για παράδειγμα το ΕΣΚΕΙΜΑΘ, θα μπορούσε ο εκπαιδευτικός να παρουσιάσει στους μαθητές το ακόλουθο κείμενο στο οποίο έχουν εντοπιστεί ορθογραφικά λάθη στο μη παρελθοντικό ενεργητικό μόρφημα του 3^{ου} προσώπου, -i (-ει), και να τους ζητήσει να τα διορθώσουν (βλ. Γράφημα 1).

Επίσης, θα μπορούσε να τους δώσει σε αντιπαράβολή και σωστές παραγωγές του ίδιου φαινομένου από συμφραστικούς πίνακες άλλων ή και του ίδιου ΣΚ. Μέσω αυτής της δραστηριότητας, ο μαθητής μπορεί να οδηγηθεί στην εξαγωγή του σχετικού κανόνα μέσω ανευρετικών διαδικασιών.

Γράφημα 1: Στιγμιότυπο οθόνης από το ΕΣΚΕΙΜΑΘ για διδακτική χρήση

4. Σώματα κειμένων μαθητών: Μελλοντική αξιοποίηση

Η αποτελεσματικότητα της ΜΜΔ δεν έχει έως τώρα διερευνηθεί επαρκώς ώστε να υπάρχουν έγκυρα δεδομένα για τους τρόπους εφαρμογής της στη διδακτική πράξη. Οι σχετικά περιορισμένες σε αριθμό έρευνες (Stevens 1991, Cobb 1997, Johns 1997, Bernardini 2000, 2002, Kennedy & Miceli 2001, 2002, Cheng et al. 2003, Sun 2003, Chambers & O'Sullivan 2004, Gaskell & Cobb 2004, Yoon & Hirvela 2004, Chambers 2005, Braun 2007) που έχουν ασχοληθεί με τα οφέλη που αποκομίζουν οι μαθητές από την ενσωμάτωση των σωμάτων κειμένων (μαθητών) στη διδασκαλία αποτυπώνουν θετική ανταπόκριση από την πλευρά των εκπαιδευτικών και των σπουδαστών. Ωστόσο, οι έρευνες αυτές εστιάζουν κυρίως στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ πολλά θέματα παραμένουν ανοικτά, όπως η σύγκριση της χρήσης των σωμάτων κειμένων αυτών καθ' εαυτών με τους συμφραστικούς πίνακες, ο βαθμός καθοδήγησης του εκπαιδευτικού, τα οφέλη σε συγκεκριμένους τομείς, π.χ. λεξιλόγιο, γραμματική, κ.ά. (Chambers 2005: 121). Επιπλέον, όπως παρατηρεί η Braun (2007), τα σώματα κειμένων πρέπει να πλαισιωθούν (Widdowson 2003) και να προσαρμοστούν στις ανάγκες των μαθητών, προκειμένου να είναι αποτελεσματικά στη γλωσσική διδασκαλία, τονίζοντας την ανάγκη συνύπαρξης ανευρετικών αναλυτικών αλλά

και κλειστών δομικών δραστηριοτήτων (Kohn 2006: 288). Επιπλέον, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη διδακτική αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα στη θετική αποτίμηση της ΜΜΔ, κάτι που επισημαίνεται από ερευνητές στο χώρο αυτό (Chambers 2005, Braun 2007).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι ελάχιστες έρευνες έχουν διερευνήσει τη διαγλώσσα ομιλητών της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (αλλά βλ. Tsimpli et al. 2003, Παπαδοπούλου 2005, Dimitrakopoulou et al. 2004, 2006, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη κ.ά. 2008, 2010, Μαθθαιουδάκη, Κίτσου & Τζιμώκας 2011), ενώ καμία δεν έχει ασχοληθεί με την αποτελεσματικότητα των σωμάτων κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία και κατ' επέκταση τη ΜΜΔ. Ελπίζουμε ότι το ΕΣΚΕΙΜΑΘ θα αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο για να υλοποιηθούν έρευνες σε σχέση με την κατάκτηση της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας από αλλόφωνους μαθητές της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που αφενός δεν υπάρχουν από τη βιβλιογραφία και αφετέρου μπορούν να οδηγήσουν στην αποτελεσματικότερη εκπαίδευση των μαθητών αυτών. Τέλος, ευχόμαστε το ΕΣΚΕΙΜΑΘ να αποτελέσει και ένα χρήσιμο διδακτικό εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς, με στόχο η εφαρμογή του στη διδακτική πράξη να δώσει στοιχεία για την αποτελεσματικότητά του στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης και να αποκαλύψει τρόπους επέκτασης και βελτίωσής του.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Aston, Guy. 1996. The British National Corpus as a language learner resource. Paper presented at the *Second conference on teaching and language corpora*, Lancaster University, UK, 9-12 August 1996.
- Aston, Guy. 1997. Small and large corpora in language learning. In *Practical applications in language corpora*, ed. by Barbara Lewandowska-Tomaszczyk & James Melia, 51-62. Lodz, Poland: Lodz University Press.
- Bernardini, Silvia. 2000. *Competence, capacity, corpora. A study in corpus-aided language learning*. Bologna: CLUEB.
- Bernardini, Silvia. 2002. Exploring new directions for discovery learning. In *Teaching and learning by doing corpus analysis*, ed. by Bernhard Kettemann & Georg Marko, 165-182. Amsterdam: Rodopi.
- Braun, Sabine. 2007. Integrating corpus work into secondary education: From data-driven learning to needs-driven corpora. *ReCALL* 19: 307-328.
- Chambers, Angela. 2005. Popularising corpus consultation by language learners and teachers. In *Corpora in the foreign language classroom*, ed. by Encarnacion Hidalgo, Luis Quereda & Juan Santana, 3-16. Amsterdam: Rodopi.
- Chambers, Angela & Íde O'Sullivan. 2004. Corpus consultation and advanced learners' writing skills in French. *ReCALL* 16: 158-172.
- Cheng, Winnie, Martin Warren & XuXun-feng. 2003. The language learner as language researcher: Putting corpus linguistics on the timetable. *System* 31(2): 173-186.
- Cobb, Tom. 1997. Is there any measurable learning from hands-on concordancing? *System* 25: 301-315.
- Dimitrakopoulou, Maria, Sophia Kalaitzidou, Anna Roussou & Ianthi-Maria Tsimpli. 2004. Clitics and determiners in the L2 Greek grammar. Στο *Πρακτικά του 6^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Εργαστήριο Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης. [URL: <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL>]
- Dimitrakopoulou, Maria, Georgia Fotiadou, Anna Roussou & Ianthi-Maria Tsimpli. 2006. Features and agree relations in L2 Greek. In *Language acquisition and development: Proceedings of GALA 2005*, ed. by Adriana Belletti, Elisa Bennati, Cristiano Chesi, Elisa Di Domenico & Ida Ferrari, 167-172. Cambridge: Cambridge Scholars Press.
- Dulay, Heidi, Marina Burt and Stephen Krashen. 1982. *Language Two*. Oxford: Oxford University Press.
- Fligelstone, Steve. 1993. Some reflections on the question of teaching, from a corpus linguistics perspective. *ICAME Journal* 17: 97-109.
- Gaskell, Delian & Tom Cobb. 2004. Can learners use concordance feedback for writing errors? *System* 32: 301-319.
- Granger, Sylviane. 1998. Computer-aided error analysis. *System* 26: 163-174.
- Hanson-Smith, E. 1993. Dancing with concordances. *CAELL Journal* 4: 40.

- Granger Sylviane, Dagneaux Estelle, Meunier Fanny. & Paquot Magali. (2009). *International corpus of learner English v2*. Presses universitaires de Louvain, Louvain-la-Neuve.
- Johns, Tim. (1986). Micro-concord: "A language learner's research tool". *System* 14: 151-162.
- Johns, Tim. 1991. Should you be persuaded: Two examples of data driven learning. In *ELR Journal*. Vol. 4, *Classroom concordancing*, ed. by Tim Johns & Philip King, 1-16. Birmingham: University of Birmingham.
- Johns, Tim. 1994. From printout to handout: Grammar and vocabulary teaching in the context of data-driven learning. In *Perspectives on pedagogical grammar*, ed. by Terence Odlin, 293-313. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johns, Tim. 1997. Contexts: The background, development, and trialling of a concordance-based CALL program. In *Teaching and language corpora*, ed. by Anne Wichmann, Steven Fligelstone, Tony McEnery & Gerry Knowles, 100-115. London: Longman.
- Kennedy, Claire & Tiziana Miceli. 2001. An evaluation of intermediate students' approaches to corpus investigation. *Language Learning & Technology* 5(3): 77-90.
- Kennedy, Claire & Tiziana Miceli. 2002. The CWIC project: Developing and using a corpus for intermediate Italian students. In *Teaching and learning by doing corpus analysis*, ed. by Bernhard Kettemann & Georg Marko, 183-192. New York: The Edwin Mellen Press.
- Kettemann, Bernhard. 1995. Concordancing in stylistics teaching. In *Style: Literary and non-literary. Contemporary trends in cultural stylistics*, ed. by Wolfgang Grosser, James Hogg & Karl Hubmeyer, 307-318. New York: The Edwin Mellen Press.
- Kohn, Kurt. 2006. Blended language learning: Potential und Herausforderung. In *Praktische Handreichung für Fremdsprachenlehrer* ed. by Udo Jung, 286-292. Frankfurt/Main: Peter Lang.
- O'Donnell, Michael. 2009. The UAM CorpusTool: Software for corpus annotation and exploration. In *Applied linguistics now: Understanding language and mind*, ed. by Carmen M. Bretones Callejas, José Francisco Fernández Sánchez, José Ramón Ibáñez Ibáñez, María Elena García Sánchez, Mª Enriqueta Cortés de los Ríos, Sagrario Salaberri Ramiro, Mª Soledad Cruz Martínez, Nobel Perdu Honeyman, Blasina Cantizano Márquez Carmen, 1433-1447. Almería: Universidad de Almería.
- O'Donnell, Michael, Susana Murcia, Rebeca García, Clara Molina, Paul Rollinson, Penny MacDonald, Keith Stuart & Maria Boquera. 2009. *Exploring the proficiency of English learners: The TREACLE project*. In *Proceedings of the Fifth Corpus Linguistics*, Liverpool.
[URL: <http://www.uam.es/proyectosinv/treacle/publications.html>]
- O'Keeffe, Anne, Michael McCarthy & Ronald Carter. 2007. *From corpus to classroom: Language use and language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Qiao, Hong & Roly Sussex. 1996. Using the Longman mini-concordancer on tagged and parsed corpora, with special reference to their use as an aid to grammar learning. *System* 24: 41-64.
- Römer, Ute. 2008. Corpora and language teaching. In *Corpus linguistics. An international handbook*. Volume 1, ed. by Anke Lüdeling & Merja Kytö, 112-130. Berlin: Mouton de Gruyter.

- Stevens, Vance. 1991. Concordance-based vocabulary exercises: A viable alternative to gap-fillers. In *ELR Journal*. Vol. 4, *Classroom concordancing*, ed. by Tim Johns & Philip King, 47-63. Birmingham: University of Birmingham.
- Stevens, Vance. 1995. Concordancing with language learners: Why? When? What? *CAELL Journal* 6: 2-10.
- Sun, Yu-Chih. 2003. Learning process, strategies and web-based concordancers: A case-study. *British Journal of Educational Technology* 34: 601-613.
- Taylor, Rodney, Geoffrey Leech & Steve Fligelstone. 1991. A survey of English machine-readable corpora. In *English computer corpora: Selected papers and research guide*, ed. by Stig Johansson & Anna-Brita Stenström, 319-354. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Tribble, Chris., and Jones. Glyn. 1990. *Concordances in the classroom*. London: Longman.
- Widdowson, Henry. 2003. *Defining issues in English language teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Yoon Hyunsook & Alan Hirvela 2004. ESL student attitudes towards corpus use in L2 writing. *Journal of Second Language Writing* 13: 257-283.

Ελληνόγλωσση

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα, Ελένη Βλέτση, Μαρία Μητσιάκη, Βασίλης Μποζονέλος & Βαλεντίνα Κούμα. 2008. Τα γλωσσικά λάθη των μαθητών της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και ο ρόλος της Γ1 στις πολυπολιτισμικές τάξεις του Γυμνασίου. Στο Διεθνές συνέδριο «Ευρωπαϊκό έτος διαπολιτισμικού διαλόγου: Συνομιλώντας με τις γλώσσες-πολιτισμούς», 597-612. Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, ΑΠΘ.
[URL: <http://www.frl.auth.gr/sites/congres/Interventions/GR/anastassiadis-symeonidis.pdf>]
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα, Αικατερίνη Ζουραβλιόβα, Μαρία Μητσιάκη & Γεωργία Φωτιάδου. 2010. Τα φωνολογικά λάθη στη διαγλώσσα των σλαβόφωνων μαθητών της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας. Στο *Εξελίζεις στην έρευνα της γλωσσικής εκμάθησης και διδασκαλίας: Επιλεγμένα άρθρα*, επιμ. Αγγελική Ψάλτου-Joycey & Μαρίνα Ματθαιουδάκη, 65-77. 14ο Διεθνές Συνέδριο Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Θεσσαλονίκη.
[URL: <http://www.enl.auth.gr/gala/14th/Papers/Greek%20papers/Anastasiadi-Symeonidi&Zouravliova&Mitsiaki&Fotiadou.pdf>]
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα, Δέσποινα Παπαδοπούλου, Μαρία Τζεβελέκου, Σπυριδούλα Βαρλοκώστα, Μαρία Ιακώβου, Βίκυ Κάντζου, Βάλλη Λύτρα, Αθηνά Σιούπη, Σπυριδούλα Σταμούλη, Αρχόντω Τερζή & Βασιλική Χονδρογιάννη. 2011. *Ας μιλήσουμε Ελληνικά I, II, III*. Μονοχρωμία: Θεσσαλονίκη.
- Ματθαιουδάκη, Μαρίνα, Ιωάννα Κίτσου & Δημήτρης Τζιμώκας. 2011. Η χρήση της ρηματικής όψης στη νέα ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα: Πορίσματα εμπειρικής έρευνας από τις εξετάσεις πιστοποίησης ελληνομάθειας. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 31: 317-328. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Παπαδοπούλου, Δέσποινα. 2005. Η παραγωγή της ρηματικής όψης από σπουδαστές της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας. *Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία* 21: 39-54.

Τζιμώκας, Δημήτρης. 2010. Ηλεκτρονικό σώμα κειμένων (ΗΣΚ) εκμάθησης της νέας ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας: Προς ένα ερευνητικό και διδακτικό εργαλείο. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 30: 602-616. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών: Θεσσαλονίκη.

Παράρτημα: Πλαίσιο επισημείωσης του ΕΣΚΕΙΜΑΘ

Τομέας Λαθών		Κατηγορία Λαθών			
Είδος	Περιγραφή	Είδος	Περιγραφή		
ΟΡΘ	Ορθογραφία	-ΛΕΞ	Λεξικό μόρφημα		
		-ΓΡΑΜ	Κλιτικό – Γραμματικό μόρφημα		
		-ΚΕΦ	Κεφαλαία		
		-ΠΕΖ	Πεζά		
		-ΚΩΔ	Κώδικας γραφής		
ΓΡΑΦ	Γραφηματικά	-ΛΕΞ	Λεξικό μόρφημα		
		-ΓΡΑΜ	Γραμματικό μόρφημα		
ΤΟΝ	Τονισμός	-ΠΡΟΣ	Προσθήκη		
		-ΠΑΡ	Παράλειψη		
		-ΑΝΤΙ	Αντικατάσταση		
ΣΥΜΦ	Συμφωνία	-ΑΡΙ	Αριθμός		
		-ΓΕΝ	Γένος		
		-ΠΡΟΣ	Πρόσωπο		
		-ΠΤΩ	Πτώση		
ΑΡΘ	Άρθρα	ΟΡΙ	Οριστικό	-ΠΑΡ	Παράλειψη
				-ΠΡΟΣ	Προσθήκη
				-ΑΝΤΙ	Αντικατάσταση
		ΑΟΡ	Αόριστο	-ΠΑΡ	Παράλειψη
				-ΠΡΟΣ	Προσθήκη
				-ΑΝΤΙ	Αντικατάσταση
ΚΛΙΤ	Κλιτικά	-ΠΑΡ	Παράλειψη		
		-ΠΡΟΣ	Προσθήκη		
		-ΑΝΤΙ	Αντικατάσταση		

ΣΔ	Συμπληρωματικοί δείκτες	-ΠΑΡ	Παράλειψη		
		-ΠΡΟΣ	Προσθήκη		
		-ΑΝΤΙ	Αντικατάσταση		
ΓΕΝ	Γένος		Απόδοση γένους		
ΧΡ	Χρόνος	-ΠΡΛΘ	Παρελθοντικός τύπος		
		-ΜΠΡΛΘ	Μη παρελθοντικός τύπος		
ΟΨΗ	Γραμματική όψη	-ΣΥΝ	Συνοπτικός τύπος		
		-ΜΣΥΝ	Μη συνοπτικός τύπος		
ΦΩΝΗ	Φωνή	-ΕΝΕΡΓ	Ενεργητικός τύπος		
		-ΠΑΘ	Παθητικός τύπος		
ΣΟΡ	Σειρά όρων				
ΛΕΞΗ	Λεξικά	-ΠΑΡ	Παράλειψη		
		-ΠΡΟΣ	Προσθήκη		
ΚΕΙΜ	Κειμενικά (π.χ. συνοχή)	-ΣΥΝΔ	Σύνδεσμοι	-ΠΑΡ	Παράλειψη
				-ΠΡΟΣ	Προσθήκη
				-ΑΝΤΙ	Αντι/ση
ΣΤΙΞ	Στίξη	-ΠΑΡ	Παράλειψη		
		-ΠΡΟΣ	Προσθήκη		
		-ΑΝΤΙ	Αντικατάσταση		
Ν	Τελικό -ν				
ΠΡΟΒΛ	Προβληματικά				

Η ιδέα για τις **Εκδόσεις Σαΐτα** ξεπήδησε τον Ιούλιο του 2012 με πρωταρχικό σκοπό τη δημιουργία ενός χώρου όπου τα έργα συγγραφέων θα συνομιλούν άμεσα, δωρεάν και ελεύθερα με το αναγνωστικό κοινό.

Μακριά από το κέρδος, την εκμετάλλευση και την εμπορευματοποίηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, οι **Εκδόσεις Σαΐτα** επιδιώκουν να επαναπροσδιορίσουν τις σχέσεις Εκδότη-Συγγραφέα-Αναγνώστη, καλλιεργώντας τον πραγματικό διάλογο, την αλληλεπίδραση και την ουσιαστική επικοινωνία του έργου με τον αναγνώστη δίχως προϋποθέσεις και περιορισμούς.

Ο ισχυρός άνεμος της **αγάπης** για το βιβλίο,
το γλυκό αεράκι της **δημιουργικότητας**,
ο ζέφυρος της **καινοτομίας**,
ο σιρόκος της **φαντασίας**,
ο λεβάντες της **επιμονής**,
ο γραίγος του **οράματος**,
καθοδηγούν τη **σαΐτα** των Εκδόσεών μας.

Σας καλούμε λοιπόν να αφήσετε τα βιβλία να πετάξουν ελεύθερα!

Ο παρών τιμητικός τόμος περιλαμβάνει άρθρα αφιερωμένα στην Καθηγήτρια Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη από τους μαθητές/-τριες και τους συνεργάτες της με αφορμή τη συνταξιοδότηση και ομοτιμοποίησή της από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ο τόμος παρουσιάστηκε σε τιμητική εκδήλωση που διοργανώθηκε προς τιμήν της στο Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης στις 2 Φεβρουαρίου 2013. Τα άρθρα που συμπεριλαμβάνονται στον τόμο καλύπτουν τις ακόλουθες θεματικές: Μορφολογία και τα διεπίπεδα, Λεξιλόγιο, Πληροφορική Γλωσσολογία, Διδασκαλία της Ελληνικής και Ζητήματα ορθογραφίας.

Les articles du present volume sont dédiés au Professeur Anna Anastassiades-Syméonides par ses étudiants et collaborateurs à l'occasion de sa retraite de l'Université Aristote de Salonique. Le volume a été présenté à une cérémonie qui a été organisée à l'Institut Français de Thessalonique le 2 Fevrier 2013. Le livre aborde quatre domaines de la linguistique : la morphologie et ses intarfaces, la lexicologie, la linguistique-infomatique et la didactique du grec. Ces themes correspondent, plus ou moins, aux centres d'intérêt d'Anna Anastassiades-Syméonides.